

**Формуляр
робочої програми
навчальної дисципліни**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Кафедра організації судових та правоохоронних органів

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор**

_____ **В.В.Комаров**

«___» _____ 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«Судова медицина та судова психіатрія»
(обов'язкова)**

для студентів галузі знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», освітньо-кваліфікаційний рівень перший (бакалаврський)

Харків 2017 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Судова медицина та судова психіатрія» для студентів галузі знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», освітньо-кваліфікаційний рівень перший (бакалаврський).

Розробник:

Білецька Ганна Андріївна, доцент кафедри ОСПО, кандидат медичних наук, доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри ОСПО
Протокол від « » _____ 2017 року №

Завідувач кафедри _____

« » _____ 2017 року

ВСТУП

Робоча програма навчальної дисципліни «Судова медицина та судова психіатрія» розроблена Білецькою Ганною Андріївною. Навчальна дисципліна «Судова медицина та судова психіатрія» є обов'язковою дисципліною.

Робоча програма визначає дидактичну структуру і тематичну карту навчальної дисципліни відповідно до навчального плану та робочого навчального плану Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни, обсяг навчання, форми й засоби поточного і підсумкового контролю знань студентів усіх напрямків підготовки освітнього ступеня «Бакалавр».

Метою навчальної дисципліни «Судова медицина та судова психіатрія» є формування предметних компетентностей у сфері судової медицини та судової психіатрії: набуття студентами юридичного ВНЗ сучасних знань про нормативно-правові основи призначення та проведення судово-медичної та судово-психіатричної експертизи в Україні, оволодіння студентами загальними теоретичними знаннями і практичними навичками, необхідними для вірного та своєчасного призначення різних видів експертиз по вивченню певних об'єктів і правильного формулювання питань до них, грамотного трактування Висновків експерта.

Навчальна дисципліна «Судова медицина та судова психіатрія» входить до ядра освітньо-професійної програми за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти і спрямована на формування фахових компетентностей за спеціалізаціями в рамках узагальненого об'єкта юридичної практики. Її вивчення сприяє набуттю майбутніми фахівцями знання основ судової медицини та судової психіатрії, практичного застосування в майбутньому.

Завдання дисципліни:

- навчання бакалаврів правильному складанню питань, що повинна вирішити судово-медична експертиза;
- формування в студентів знань з судово-медичної експертизи трупа, живих осіб і речових доказів біологічного походження;
- ознайомлення з організацією і методикою проведення судово-медичних експертиз трупа; потерпілих, обвинувачених та інших осіб; речових доказів та експертизи за матеріалами кримінальних проваджень, що вміщують медичну інформацію;
- вироблення вміння об'єктивно оцінювати висновки судово-медичної експертизи з використанням отриманих нею даних в подальшій практичній діяльності;
- надбання знань з судової психіатрії, що мають значення в кримінальному та цивільному процесі, для захисту суспільства від небезпечних дій психічно хворих, для захисту прав осіб з психічними розладами.

При вивченні навчальної дисципліни «Судова медицина та судова психіатрія» у студентів мають бути сформовані такі предметні компетентності як: знання основних положень та завдань судової медицини та судової психіатрії, законодавчих, організаційних та процесуальних вимог порядку призначення та проведення судово-медичних експертиз (СМЕ) та судово-психіатричних експертиз (СПЕ) в кримінальному та цивільному процесах в Україні; знання сучасних можливостей СМЕ, її видів та об'єктів. форми участі судово-медичного експерта в роботі судово-слідчих органів і межі його компетенції; вміння виносити постанову про призначення СМЕ або СПЕ, обирати потрібний вид СМЕ або СПЕ, правильно формулювати питання, що виносяться на вивчення СМЕ або СПЕ; вміння давати кваліфіковану юридичну оцінку експертних висновків; вміння працювати з нормативним матеріалом і кваліфіковано тлумачити норми судової медицини та судової психіатрії; знання та вміння пояснювати значення

найбільш важливих понять, що застосовуються в судовій медицині та в судовій психіатрії; знання основних закономірностей, механізмів настання смерті та її класифікацію; знання основних закономірностей, механізмів виникнення розладів здоров'я від дії різних факторів зовнішнього середовища; застосовування отриманих знання для вирішення конкретних практичних питань; вміння правильно і повно відображати результати професійної діяльності в юридичній та іншій документації; вміння застосовувати правові норми до конкретних практичних ситуацій в області судової медицини та судової психіатрії; знання наказів, правил та інструкцій, які регламентують підготовку, призначення та проведення СМЕ; вміння вести дискусії при використанні сторонами результатів різних видів СМЕ та СПЕ; володіння навичками постановки завдань перед експертами, які беруть участь в слідчих діях; знання підстав та порядку залучення судово-медичного експерта до огляду місця події; вміння юридично правильно кваліфікувати факти й обставини; знання процесуального статусу, відповідальності, прав і обов'язків експерта; знання медичного критерію неосудності та недієздатності у чинному законодавстві; знання правил щодо судово-медичного встановлення тяжкості тілесних ушкоджень; мати здатність і готовність вивчати науково-медичну інформацію.

Формування предметних компетентностей навчальної дисципліни має сприяти досягненню результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою першого (бакалаврського) рівня (базова компонента).

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**1.1. Інститут прокуратури та кримінальної юстиції, Слідчо-криміналістичний інститут, Факультет підготовки кадрів для Державної пенітенціарної служби України
(денна форма навчання)**

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		<u>денна</u> форма навчання	
Кількість кредитів - 2	Галузь знань – 08 «Право» Спеціальність – 081 «Право» Рівень освіти – перший(бакалаврський)	Нормативна	
Модулів – 2		Рік підготовки:	
		семестр	
Загальна кількість годин - 60		5-й	6-й
		Лекції	
		32 год.	32 год.
		Практичні заняття	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		28 год.	28 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 1 година 45 хвилин		Вид контролю: семестровий залік	

1.2. Заочні факультети №1, №2 (заочна форма навчання)

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		<u>заочна</u> форма навчання	
Кількість кредитів -5,5	Галузь знань 08 «Право» (шифр і назва) Спеціальність: слідчо-криміналістична: 081 «Правознавство» (шифр і назва) Рівень освіти – другий (магістерський)	Нормативна	
Модулів - 2		Рік підготовки:	
Індивідуальне завдання (контрольна робота)		Семестр	
Загальна кількість годин - 165		9-й	
		Лекції	
		4 год.	
		Практичні заняття	
		6 год.	
		Самостійна робота	
		155 год.	
самостійної роботи студента - 155		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю: семестровий залік	

2.ТЕМАТИЧНА КАРТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Інститут прокуратури та кримінальної юстиції, Слідчо-криміналістичний інститут, Факультет підготовки кадрів для Державної пенітенціарної служби України (денна форма навчання)

№ п/п	Календарні строки	Модуль №. Назва /Тема лекції, практичного /семінарського заняття, консультації	Аудиторні заняття /контактні/ (кількість годин)				Форми та засоби поточного та підсумкового контролю
			Лекції	Практичні/семинарські заняття	Консультації (групові/індивідуальні)	Інші види занять (самостійні зан.)	

V-й семестр 2017/2018 н.р.

лекції – 32 години;

практичні заняття – 0 годин;

консультації - __ годин.

1.	04.09.17- 08.09.17	Модуль №1. Судова медицина (СМ). Тема 1. «Судова медицина: предмет, завдання, історія розвитку, правові засади щодо організації судово-медичної служби в Україні». Лекція	2			
2.	11.09.17- 15.09.17	Тема 2. «Вчення про смерть, ексгумація, дослідження трупів новонароджених». Лекція.	2			
3.	18.09.17- 22.09.17.	Тема 3. « Ушкодження та смерть від дії факторів зовнішнього середовища». Лекція. Тема 4. «Ушкодження та смерть від дії іонізуючого випромінювання». /Для самостійного вивчення	2		2	

4.	25.09.17- 29.09.17	<p>Тема 5. «Види механічної асфіксії. Ознаки різних видів асфіксії. Утоплення, його види. Ознаки давнього перебування трупа у воді».</p> <p>Тема 6. Смерть у воді. /Для самостійного вивчення</p>	2		2	
5.	2.10.17- 6.10.17	<p>Тема 7. «Травматизм, види механічних ушкоджень». Лекція.</p> <p>Тема 8. «Особливості спортивної, мотоциклетної, авіаційної травми. Ушкодження при різних видах транспортної травми. Питання, що вирішуються СМЕ при дорожньо-транспортних пригодах». /Для самостійного вивчення</p>	2		2	
6.	9.10.17- 13.10.17	<p>Тема 9. «Ушкодження та смерть від дії вогнепальної зброї. Вибухова травма.» Лекція</p> <p>Тема 10. «Травми від дії атипової зброї».</p>	2		2	
7.	16.10.17- 20.10.17	<p>Тема 11. «Розлад здоров'я і смерть від дії отруйних речовин (отруєння) та їх судово-медичне встановлення». Лекція</p> <p>Тема 12. «Отруєння та смерть від дії вуглекислого газу, миш'яку. Питання про харчові отруєння, їх причини». /Для самостійного вивчення</p>	2		2	
8.	23.10.17- 27.10.17	<p>Тема 13. «Судово-медична експертиза речових доказів». Лекція</p> <p>Тема 14. «Експертиза за матеріалами проваджень, судових засідань та інш.,</p>	2		2	

		що містять медичну інформацію». /Для самостійного вивчення				
9.	30.10.17- 3.11.17	Тема 15. «Експертиза живих осіб». Лекція Тема 16. «Експертиза живої людини по визначенню статевих станів, статевих злочинів, віку та тотожності особи». /Для самостійного вивчення	2		2	
10	6.11.17- 10.11.17	Тема 17. «Огляд місця події». Лекція Тема 18. «Особливості огляду місця події при статевих злочинах». /Для самостійного вивчення	2		2	
11.	13.11.17- 17.11.17	Модуль №2. Судова психіатрія. Тема 19. «Предмет та завдання судової психіатрії. Правові положення про організаційні форми судово-психіатричної експертизи. Короткі відомості про будову нервової системи та про вищу нервову діяльність». Лекція. Тема 20. «Вчення І.П.Павлова про вищу нервову систему. Вчення про першу та другу сигнальні системи та їх взаємодію. Типи вищої нервової діяльності». /Для самостійного вивчення.	2		2	
12.	20.11.17- 24.11.17	Тема 21. «Загальні поняття про захворювання у сучасній психіатрії. Симптоми та синдроми». Лекція Тема 22. «Заходи	2			

		медичного характеру щодо психічних хворих, що вчинили суспільно небезпечне діяння»./ Для самостійного вивчення			2	
13.	27.11.17- 1.12.17	Тема 23. «Медичний критерій неосудності. Клінічні ознаки шизофренії, епілепсії, маніакально-депресивного психозу. Їх судово-психіатрична оцінка». Лекція Тема 24. «Алкоголізм»./ Для самостійного вивчення	2		2	
14.	20.11.17- 24.11.17	Тема 25. «Інфекційні захворювання мозку: енцефаліти, нейросифіліс. Травми головного мозку». Лекція Тема 26. «Токсикоманії. Судово-психіатрична оцінка»./ Для самостійного вивчення	2		2	
15.	27.11.17 1.12.17	Тема 27. «Недоумство: уроджене (олігофренія) та надбане (деменція)». Лекція Тема 28. «Наркоманії. Судово-психіатрична оцінка»./Для самостійного вивчення	2		2	
16.	4.12.17- 8.12.17	Тема 29. « Сутність і причини психопатії. Форми психопатії. Судово-психіатрична оцінка. Реактивні стани». Лекція Тема 30. «Форми симуляції психічних хвороб»./ Для самостійного вивчення	2		2	

VI-й семестр 2017/2018 н.р.

лекції – 32 години;

практичні заняття – 0 годин; консультації - __ годин.

1.	04.02.18- 09.02.18	Модуль №1. Судова медицина (СМ). Тема 1. «Судова медицина: предмет, завдання, історія розвитку, правові засади щодо організації судово-медичної служби в Україні». Лекція	2			
2.	12.02.18- 16.02.18	Тема 2. «Вчення про смерть, ексгумація, дослідження трупів новонароджених». Лекція.	2			
3.	19.02.18- 23.02.18.	Тема 3. « Ушкодження та смерть від дії факторів зовнішнього середовища». Лекція. Тема 4. «Ушкодження та смерть від дії іонізуючого випромінювання». /Для самостійного вивчення	2		2	
4.	26.02.18 2.03.18	Тема 5. «Види механічної асфіксії. Ознаки різних видів асфіксії. Утоплення, його види. Ознаки давнього перебування трупа у воді». Тема 6. Смерть у воді. /Для самостійного вивчення	2		2	
5.	5.03.18- 9. 03.18	Тема 7. «Травматизм, види механічних ушкоджень». Лекція. Тема 8. «Особливості спортивної, мотоциклетної, авіаційної травми. Ушкодження при різних видах транспортної травми. Питання, що вирішуються СМЕ при дорожньо-транспортних пригодах». /Для	2		2	

		самостійного вивчення				
6.	12.03.18- 16.03.18	Тема 9. «Ушкодження та смерть від дії вогнепальної зброї. Вибухова травма.» Лекція Тема 10. «Травми від дії атипової зброї».	2		2	
7.	19.03.18- 23.03.18	Тема 11. «Розлад здоров'я і смерть від дії отруйних речовин (отруєння) та їх судово-медичне встановлення». Лекція Тема 12. «Отруєння та смерть від дії вуглекислого газу, миш'яку. Питання про харчові отруєння, їх причини». /Для самостійного вивчення	2		2	
8.	26.03.18- 30.03.18	Тема 13. «Судово-медична експертиза речових доказів». Лекція Тема 14. «Експертиза за матеріалами проваджень, судових засідань та інш., що містять медичну інформацію». /Для самостійного вивчення	2		2	
9.	2.04.18- 6.04.18	Тема 15. «Експертиза живих осіб». Лекція Тема 16. «Експертиза живої людини по визначенню статевих станів, статевих злочинів, віку та тотожності особи». /Для самостійного вивчення	2		2	

10	9.04.18- 13.04.18	<p>Тема 17. «Огляд місця події». Лекція</p> <p>Тема 18. «Особливості огляду місця події при статевих злочинах». /Для самостійного вивчення</p>	2		2	
11.	16.04.18 – 20.04.18	<p>Модуль №2. Судова психіатрія.</p> <p>Тема 19. «Предмет та завдання судової психіатрії. Правові положення про організаційні форми судово-психіатричної експертизи. Короткі відомості про будову нервової системи та про вищу нервову діяльність». Лекція.</p> <p>Тема 20. «Вчення І.П.Павлова про вищу нервову систему. Вчення про першу та другу сигнальні системи та їх взаємодію. Типи вищої нервової діяльності». /Для самостійного вивчення.</p>	2		2	
12.	23.04.18- 27.04.18	<p>Тема 21. «Загальні поняття про захворювання у сучасній психіатрії. Симптоми та синдроми». Лекція</p> <p>Тема 22. «Заходи медичного характеру щодо психічних хворих, що вчинили суспільно небезпечне діяння»./ Для самостійного вивчення</p>	2		2	
13.	30.04.18- 4.05.18	<p>Тема 23. «Медичний критерій неосудності. Клінічні ознаки шизофренії, епілепсії, маніакально-депресивного психозу. Їх судово-психіатрична оцінка». Лекція</p>	2			

		Тема 24. «Алкоголізм»./ Для самостійного вивчення			2	
14.	7.05.18- 11.15.18	Тема 25. «Інфекційні захворювання мозку: енцефаліти, нейросифіліс. Травми головного мозку». Лекція Тема 26. «Токсикоманії. Судово-психіатрична оцінка»./ Для самостійного вивчення	2		2	
15.	14.15.18- 18.15.18	Тема 27. «Недоумство: уроджене (олігофренія) та надбане (деменція)». Лекція Тема 28. «Наркоманії. Судово-психіатрична оцінка»./Для самостійного вивчення	2		2	
16.	21.05.18- 25.05.18	Тема 29. «Сутність і причини психопатії. Форми психопатії. Судово-психіатрична оцінка. Реактивні стани». Лекція Тема 30. «Форми симуляції психічних хвороб»./ Для самостійного вивчення	2		2	

**1.2. 2.2. Заочні факультети
(заочна форма навчання)**

№ п/п	Календарні строки	Тема лекції, практичного заняття, консультації	Види навчальних занять (кількість годин)	Форми та засоби поточного
--------------	--------------------------	---	---	----------------------------------

			Лекції	Практичні / семінарські заняття	Консультації	та підсумкового контролю
--	--	--	--------	---------------------------------	--------------	--------------------------

Наприклад:

9-й семестр 2017/2018 н.р.

лекції – 4 години;

практичні заняття – 6 годин;

консультації -

1.	Вересень – жовтень 2017р.	<i>Оглядова лекція</i>	2			
2.	Вересень-жовтень 2017 р.	<i>Установча лекція</i>	2			залік
3.	жовтень 2017 р.	Тема: «Судово-медична експертиза трупа. Судово-медична експертиза живої людини». «Різні види токсикоманій та наркоманій. Шляхи профілактики виникнення наркоманії та її поширення серед молоді». Практичне заняття.		6		

3. ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ, ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ

3.1. При викладанні дисципліни «Судова медицина та судова психіатрія»

використовуються наступні принципи дидактики:

- компетентнісній підходу в навчанні;
- орієнтація освітньої діяльності на результати навчання, їх систематичний моніторинг і самооцінку;
- принцип дидактичної спіралі;

- принцип фундаментальності й професійної спрямованості змісту, методів і форм навчання;
- академічна свобода учасників освітнього процесу;
- мотиваційне забезпечення освітньої діяльності;
- модуляризація і тематизація навчального процесу.

3.2. Використовуються інноваційні технології:

- проблемного навчання;
- аудіовізуальні;
- контекстного навчання.

3.3. Використовуються інтерактивні методи навчання: метод евристичної бесіди, метод дискусії.

4.МЕТОДИ ПЕДАГОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ

Оцінювання навчальних досягнень студентів відбувається на семестровому заліку методом індивідуального опитування, вирішенням практичних завдань тощо.

Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання.

6. НАВЧАЛЬНО- МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вказуються форми навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни

Наприклад:

- Стандартизований навчально-методичний комплекс (бібліотека НУЮАУ) - <http://library.nulau.edu.ua/>.
- Програма навчальної дисципліни "Судова медицина та судова психіатрія" (галузь знань 0304 «Право», освітньо-кваліф. рівень «Бакалавр», напрям підготовки 6.0304401 «Правознавство») уклад. Г. А. Білецька. - Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. - 13 с.
- Навчальний посібник з навчальної дисципліни «Судова медицина та судова психіатрія» (галузь знань 0304 «Право», освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр», напрям підготовки 6.030401 «Правознавство») /уклад. Е.М.Білецький. – К.: Юрінком Інтер, 2004. - 190 с.
- Завдання для практичних занять з навчальної дисципліни «Судова медицина та судова психіатрія» (галузь знань 0304 "Право", освітньо-кваліф. рівень "Бакалавр", напрям підгот. 6.030401 "Правознавство" для студ. III курсу денної форми навчання / уклад.: Г. А. Білецька,

7. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Нормативно-правові акти:

- Інструкція про порядок проведення судово-медичної експертизи: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.1995 №6.
- Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №25-26. – ст.131.
- Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – №9-10,11-12, 13. – ст.88.
- Про судову експертизу: Закон від 25.02.1994 № 4038-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №28. – ст.232.
- Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – 356 с
- Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №40-41, 42. – ст.492.

2. Підручники, навчальні посібники, монографії, статті тощо:

Основні:

- Білецький Є. М. Судова медицина та судова психіатрія / Є. М. Білецький, Г. А. Білецька. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 262 с.
- Білкун В. В. Судова медицина / В. В. Білкун, Л. Л. Голубович. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 480с.
- Пиголкін Ю. И. Судебная медицина: учеб. / Ю. И.

Пиголкин, В. Л. Попов, И. А. Дубовин. – М.: Мед. информ. агент., 2011. – 424 с.

- Марчук А.І. Судова психіатрія / А. І. Марчук. - Київ : Атіка, 2003. - 240 с.

- Первомайский В. Б. Невменяемость / В. Б. Первомайский. – Киев, 2000. – 320 с.

Додаткові:

- Авдеев М. И. Судебная медицина: учеб. для юрид. вузов / М. И. Авдеев. – М.: Медицина, 1960. – 539с.

- Герасименко О.І., Антонов А.Г., Герасименко К.О., Комісарова Н.О., Комісаров М.Л. Судова медицина: підручник для ВНЗ // За заг. ред. Герасименка О.І.: Вид.третє, переробл.доповн. – К.: КНТ, 2016. – 630 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://culonline.com.ua/Books/sudova_medycyna.pdf

- Дунаевский В. В. Наркомания и токсикомания / В. В. Дунаевский. – Л.: Медицина, 1990. – 207с.

- Меденцов А.А. Краткий курс по судебной медицине. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://pravozahist.at.ua/_ld/1/101_yFh.pdf

- Пауков В.С. Судебная психиатрия: лекции .-М.: Норма : ИНФРА-М, 2010.-208с.

- Петров О.И. Основы судебной психиатрии: курс лекций. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.sapanet.ru/UMM_1/4750/osp_kl_15a%20.pdf

- Пономаренко Г.О. Судова медицина / Г. О. Пономаренко, Н. В. Шахман ; . - Х. : Харків юрид., 2009. - 252 с

- Тагаев Н. Н. Судебная медицина : учеб. для слушателей вузов МВД Украины / Н. Н. Тагаев. – Харьков : Факт, 2003. – 1253 с. \

3. Интернет-ресурси:

- Науково-дослідні установи судових експертиз. Сайт Міністерства юстиції України. [Електроний ресурс]. Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/section/8>
- Офіційний веб-портал Верховної Ради України, Розділ «Законодавство України». [Електроний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
- Офіційний веб-сайт Міністерства охорони здоров'я України. [Електроний ресурс]. Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/ua/portal/>